

П. В. Регрут,

Київський університет імені Бориса Грінченка

РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО: СУЧАСНІ ЛІТЕРАТУРНІ ТЕНДЕНЦІЇ

У сучасному трактуванні Михайло Коцюбинський – це митець, який відображає розвиток української літератури кінця XIX – початку XX століть. У період незалежності з'являються нові, незаангажовані спроби інтерпретувати творчість письменника. Звільнившись від ідеологічних обмежень, які спостерігалися в попередні десятиліття, дослідники прагнуть реабілітувати імена митців, переглянути канон української літератури, зважаючи на найновіші досягнення наукової думки.

Ключові слова: рецептивна естетика, імпресіонізм, модернізм, народництво, натуралізм, соціалістичний реалізм.

РЕЦЕПЦИЯ ТВОРЧЕСТВА МИХАИЛА КОЦЮБИНСКОГО: СОВРЕМЕННЫЕ ЛИТЕРАТУРНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ

В современной трактовке Михаил Коцюбинский – это писатель, который отражает развитие украинской литературы конца XIX – начала XX веков. В период независимости появляются новые попытки интерпретировать творчество писателя. Освободившись от идеологических ограничений, которые наблюдались в предыдущие десятилетия, исследователи стремятся реабилитировать имена литераторов, пересмотреть канон украинской литературы, учитывая новейшие достижения научной мысли.

Ключевые слова: рецептивная эстетика, импрессионизм, модернизм, народничество, натурализм, социалистический реализм.

RECEPTION OF M. KOTSYUBYNSKY'S CREATIVE WORK: CONTEMPORARY LITERARY TRENDS

At first after liberation from pressure of ideological system the scientists openly began to assert a particular stylistic Kotsyubynsky's manner, approaching his work to the European sample modern literature of the XXth century. The works of V. Aheeva, S.Pavlichko, Y. Polishchuk appeared at the turn of the century. They laid the theoretical foundation for rethinking of Kotsyubynsky's creativity.

Typically, the researchers take into account the writer's later works, which have the highest artistic quality. The works of the early period usually are taken into account only as a presentation of the evolution of Kotsyubynsky's creative talent. The emphasis on the deep psychology of his works is important in this line.

In the 1990s researchers perceived Kotsyubynsky's creativity as an evolution of the writer's realistic manner to bright impressionistic style. Scientists continue to debate about Kotsyubynsky's inheritance in the early period of the populist writers. The researchers interpreted it not only as a drawback of the artist.

Turning to the intertextual relations with the European literary heritage, the researchers traced this idea back in the 20s. But only social, semantic aspect of works was taken into an account. Little attention was paid to the analysis of joint artistic techniques and stylistic traits. Nowadays, the researchers are free to interpret Kotsyubynsky's work as a part of a European literary discourse.

Keywords: receptive aesthetics, impressionism, modernism, populism, naturalism, socialist realism.

Постановка проблеми. Визначна роль Михайла Коцюбинського в історії української літератури беззаперечна. Але творчість митця викликала чимало дискусій та спонукала до розбудови множинних інтерпретаційних моделей. Тому дискусійна настанова інтерпретації творчості Михайла Коцюбинського зумовлена:

- формуванням канону української літератури і різними підходами до його наповнення;
- динамікою естетичних критеріїв і підходів до творчості митця;
- примусовою інтеграцією української літератури в силове поле пропагандистського дискурсу за часів радянського тоталітаризму;
- множинними кодами самої творчості Михайла Коцюбинського, котрі дають можливість для розмаїтої інтерпретації доробку письменника.

Аналіз останніх досліджень виявив, що в період незалежності з'являються нові, незаангажовані спроби інтерпретувати творчість Михайла Коцюбинського. Через звільнення від тиску ідеологічної системи науковці вперше відкрито починають заявляти про особливу стильову манеру письменника, наближення його творчості до зразків європейської модерної літератури XX ст. На зламі 1990-2000 рр. з'являються праці Віри Агеєвої, Соломії Павличко, Ярослава Поліщука. Вони заклали теоретичне підґрунтя для переосмислення творчості Михайла Коцюбинського.

Принципово важливе переакцентування із зображальної на виражальну функцію мови, що робить Коцюбинського неперевершеним майстром слова, розгляд творчості у контексті європейських літератур становлять основу дослідження «І ката, і героя він любив...» Ярослава Поліщука.

Сучасна літературна критика аналізує творчість і постать Михайла Коцюбинського за допомогою різних методів та з різних позицій. Такий підхід дозволяє створити цілісну картину творчості митця у всій її поліфонічності. Наприклад, Соломія Павличко підходить до розгляду біографії Михайла Коцюбинського з гендерних позицій у своїй праці «Пристрасть і їжа: особиста драма Михайла Коцюбинського». З оригінальною методикою аналізу пов'язана книга Михайла Слабошпицького «Що записано в книгу життя». Поєднуючи літературно-критичний аналіз та художню форму оповіді, науковець прагне зрозуміти концепт Коцюбинського-митця в українській літературі. Компаративістичний підхід до творчості письменника використовує Ярослав Поліщук у своїй праці «І ката, і героя він любив...».

Не можна не згадати і праці, які торкаються становлення та розвитку українського модерну загалом, частиною якого, безумовно, був Михайло Коцюбинський. Актуальними у цьому плані є монографії «Українська імпресіоністична проза» Віри Агеєвої, «Дискурс модернізму в українській літературі» Соломії Павличко, «Міфологічний горизонт українського модернізму» Ярослава Поліщука.

Мета статті – простежити сучасні тенденції в інтерпретації творчості Михайла Коцюбинського, пояснити, яким чином у літературознавстві відбувається переосмислення значення постаті письменника та його творів для історії української літератури.

Виклад основного матеріалу. Якщо брати до уваги творчість Михайла Коцюбинського, то прикметною ознакою, з якою пов'язані проблеми у рецепції спадщини письменника, є формування канону української літератури. Коцюбинський як автор мистецьких творів, які своєю естетикою та стилізованими особливостями випередили тогочасну літературну критику, безумовно, є однією з основних постатей літератури загалом.

Як правило, сучасні дослідники аналізують творчість митця, беручи до уваги пізніші твори, які мають найвищу мистецьку якість. Творіння раннього періоду зазвичай враховують лише як елемент оприявлення еволюції таланту автора (на відміну від радянської критики, коли вони вважались чи не головним доробком письменника, адже дозволяли приписувати його творчість під канон соцреалізму у ідейному аспекті і заперечити модерні пошуки автора).

Сьогодні дослідники відстежують творчість Михайла Коцюбинського як еволюцію письменника від реалістичної манери письма до яскравого імпресіоністичного стилю. Творчість Михайла Коцюбинського Ярослав Поліщук розглядає як довгий і непростий шлях оформлення власної манери письма. Автор подає такі етапи становлення таланту Михайла Коцюбинського: 1) перші літературні спроби (1884-1895); 2) освоєння натуралістичної манери (1895-1902); 3) час модерної прози (1901-1905); 4) від імпресіонізму до символізму (1906-1910); 5) твори останніх літ життя (1911-1913) [9, с. 28]. Науковці продовжують дискусію про наслідування Коцюбинським у початковий період творчості письменників-народників (С. Павличко, Я. Поліщук). Дослідники трактують це не як недолік митця.

Оскільки європейська література ставила перед тогочасною українською певні вимоги та критикувала обмеження, Коцюбинський пропонує дбати про інтелігентного читача і розвинути у літературі також філософські, соціальні, психологічні, історичні теми. Соломія Павличко, розглядаючи у своїй праці еволюцію модернізму на українському ґрунті, заявляє, що обраний Коцюбинським та Кобилянською шлях поступу української літератури був правильним. Звідси різка критика покоління молодих митців на чолі з Миколою Вороним: «Воно не на тому терені вело війну з українофілами, на якому її треба було вести. Як це треба робити, показала Кобилянська в «Землі», Коцюбинський у «Тінях забутих предків», Леся Українка в «Лісовій пісні», Стефаник у новелах». Отже, нове покоління мало використати спочатку скарби, закладені в народному житті, а не будувати одразу нову літературу» [5, с. 439]. У 30-х роках теза про імпресіонізм зазнала змін, і тоді стали твердити, що імпресіонізм не заважав Коцюбинському бути реалістом. Віра Агеєва наполягає на генетичному зв'язку імпресіонізму з реалізмом. Тому ці елементи наслідування чи, швидше, поєднання реалістичної та імпресіоністичної поетики час від часу з різною інтенсивністю проявляються у зрілій творчості автора [1, с. 25].

Професор Ярослав Поліщук окреслює творчість Михайла Коцюбинського як митця слова формулою натуралізм – імпресіонізм – символізм [9], що дає адекватне уявлення про сферу його індивідуальних пошуків: від наслідування школи старшого покоління (І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного) до засвоєння нових художніх течій європейської прози XIX ст. і вироблених ними технік письма, що впроваджувалися уже на межі сторіч і збагачували епоху модернізму.

Дослідники під час обговорення специфіки імпресіонізму наголошують на співвідношенні об'єктивного та суб'єктивного начал. Адже враження, висловлене автором у творі, зумовлене не лише об'єктом, а й особливістю сприйняття художника. Відповідно, характеризуючи творчість Михайла Коцюбинського, увагу звертають на переважання суб'єктивного над об'єктивним. На думку Віри Агеєвої, це зумовлено сильними романтичними традиціями. Відповідно тут можна говорити й про фольклорну образність, характерну для романтизму в українській літературі [1, с. 67]. Таке посилення суб'єктивізму в імпресіонізмі та його зближення з неоромантизмом та символізмом на межі століть зумовило появу певних символістських тенденцій у творчості Михайла Коцюбинського.

Ще одна пріоритетна сфера досліджень – компаративістика. Якщо звертатись до інтертекстуальних зв'язків з європейськими літературними надбаннями, то цю ідею науковці простежували ще у 20-х роках. Проте до уваги брався винятково соціальний, змістовий аспект творів. Мало уваги приділялось аналізу спільних художніх прийомів та стильових ознак. У наш час дослідники можуть вільно інтерпретувати творчість Михайла Коцюбинського як частину європейського літературного дискурсу. Як зазначає проф. Я. Поліщук, тут уже йдеться не про «стосунки учнівства чи наслідування, а про солідарні погляди на вичерпаність традиційної манери та необхідність творення нової прозової оповіді» [9, с. 226]. Коцюбинський поєднав ідеї, реалізовані у творчості французьких натуралістів (Золя, Флобера, Мопассана), а також імпресіоністів та символістів (Метерлінка, Ібсена, Шніцлера, Гамсуна), адаптуючи їх до власного світобачення, свого власного стилю.

Знайомлячись із найяскравішими творами європейського імпресіонізму, Михайло Коцюбинський творчо опрацьовував певні прийоми, використовуючи їх у власних оповідях. Так, якщо брати до уваги творчість Артура Шніцлера, якого вважають яскравим представником європейського імпресіонізму та мало не еталоном майстром психологізму, то чіткі паралелі можемо простежити у реалізації концепції гри в літературі. Як лікар, Шніцлер полюбляв досліджувати психологічні стани людини, які розкривалися у маргінальних ситуаціях. Оскільки Коцюбинський потребував нового стилю, то саме знайомство із творчістю Шніцлера дало йому нові обрії у змалюванні психологізму своїх героїв. Як зазначає Ярослав Поліщук, «більш важлива близькість двох письменників прочитується на глибшому рівні – на рівні настрою, духу, творчого пошуку й відкриття» [9, с. 234].

Для обох митців подієва основа твору має не головне значення. Відбувається не первинна інтерпретація дійсності (авторський образ життя), а вторинна, тобто відображення буття через сприйняття героя твору. Причому автор досягає динаміки у творі навіть за фактичної відсутності сюжету, адже письменнику цікава не стільки зміна подій, як швидкоплинний рух думок та емоцій протагоніста. Обидва автори прагнули створити напруженість не через фабулу, а зосередившись на динаміці внутрішніх переживань героїв.

Інша сфера пошуків науковців сягає творчості Кнута Гамсуна. На це увагу звертали ще С. Єфремов та М. Чернявський. В оцінках Михайла Коцюбинського він завжди присутній серед письменників-кумирів. Сучасні літературні критики шукають впливів скандинавського письменника на пізньому етапі творчості Михайла Коцюбинського, що можна назвати наступними пошуками автора в удосконаленні своєї манери письма. «Цьому сприяло, – пише проф. Поліщук, – відчуття деякої вичерпаності візуально-імпресіоністичної манери оповіді та прагнення більш пластично освоїти способи відтворення психічних станів людини» [9, с. 265]. Кнут Гамсун був свідомий того, що завданням художника є не відтворення зовнішніх ефектів, а проникнення у внутрішній світ героя. Тому для його творчості є характерним певний культ природи, який перейняв у пізній творчості й Михайло Коцюбинський. Вона не є тлом зображення подій. Навпаки, пейзажі стають невід'ємною частиною психологічних студій людини.

Дослідники погоджуються, що Михайло Коцюбинський своє захоплення змалюванням природи виявив ще на ранньому етапі творчості. За словами Ярослава Поліщука, це він унаслідував від романтиків на чолі з Шевченком та від І. Нечуя-Левицького [9, с. 270]. Проте лише у творах ХХ століття його пейзажі стають автономними елементами оповіді. Саме ця риса споріднює Коцюбинського та Гамсуна, адже у Шніцлера така особливість не надто виразна. Тому, якщо в ранніх творах для Михайла Коцюбинського характерні докладність та натуралістичність пейзажу, то пізніше він починає виконувати символічну функцію.

У сучасному літературознавстві важливим є аналіз усієї тріади «автор-вір-читач», визначеної Гансом-Робертом Яуссом у теорії рецептивної естетики [12]. З оригінальною методою аналізу пов'язана книга Михайла Слабошпицького «Що записано в книгу життя». Поєднуючи літературно-критичний аналіз та художню форму оповіді, науковець прагне зрозуміти концепт Коцюбинського-митця в українській літературі. Намагаючись «переінакшити масу, здавалося б, геть неістотних подробиць», Михайло Слабошпицький намагається переглянути позиції сприйняття Михайла Коцюбинського, які склались в українській літературі впродовж років соціалістичної критики, змінити «генетичний код минулого» [10, с. 14].

Михайло Слабошпицький називає Михайла Коцюбинського «дисидентом мимоволі». Такий іронічний перифраз зумовлений становищем будь-якого українського письменника у межах колоніальної культури та літератури. Безумовно, як це і зазначали радянські критики, Михайло Коцюбинський ніколи не був віддалений від політичних ідей, а тим паче у юності. Проте письменник «не був близьким до тих, хто зробив революцію своєю професією» [10, с. 15]. Намагання втиснути Михайла Коцюбинського у межі ідеологічної літератури – рівноцінне свідомому приниженню його таланту. Безмежно складна творча натура митця, його оригінальний стиль не були потрібні ідеалізованій комуністичній літературі, стиль якої – соціалістичний реалізм – є спрощеним сприйняттям навколишньої дійсності. Такий образ Коцюбинського-письменника не відповідав би канону тогочасної літератури. Саме тому радянська критика намагалась зробити з Михайла Коцюбинського «безнадійного соціал-демократа». Проте Михайло Слабошпицький критично ставиться і до протилежних позицій: зважаючи на історичні особливості розвитку української літератури та її вічний дисидентський характер, будь-який письменник, який обстоював позиції українського слова, уже ставав інакодумцем, не важливо, чи був він прихильником будь-якої

більш чи менш радикальної платформи. Дослідник намагається поєднати ці дві полярні думки.

Подібна тенденція переважає у сучасному літературознавстві. Науковці не намагаються заперечити чи то суспільно-політичних поглядів Михайла Коцюбинського, чи прагнення митця до «чистого» мистецтва. Усе це створює складний образ, оригінальний письменницький світогляд, відображення якого зустрічаємо на сторінках творів. Причому відображення це має еволюційний характер: із поступовою зміною світобачення Михайла Коцюбинського, його життєвих і творчих поглядів, змінюється і тематика, і стилістика, і форма його творів.

Одним із пріоритетних завдань, на думку Михайла Слабошпицького, є вилучення усіх «білих плям» з біографії Михайла Коцюбинського. Адже першочерговим методом вписування в канони радянської літератури було так зване переписування біографії. Дослідник вважає за потрібне говорити про існування в житті письменника і «національних моментів», участь у «Громаді», «Братстві тарасівців», чернігівській «Просвіті». Адже ці згадки з життя письменника якщо і залишаються упізнаними, то все ж покриті «густим шаром ідеологічного гриму» [10, с. 18].

Про конфлікт горизонтів очікування Михайла Коцюбинського та його читача Михайло Слабошпицький висловлюється твердо і подекуди жорстко. Адже справді, українська література, яка перебувала в умовах колоніальної системи, не могла дати автору відповідного читача. Причини знаходимо і в історіях заборон української мови, і у неприязному ставленні до українських письменників з боку сусідньої держави. Тому Коцюбинський як автор європейського рівня, на жаль, не мав «того читача, якого він мав би, якби був, скажімо, англійським, французьким чи німецьким митцем» [10, с. 76]. Цей конфлікт, несумісність письменника та його читача, Михайло Слабошпицький трактує як трагедію Коцюбинського-естета.

Особливість сучасної критичної думки полягає у прагненні комплексного осягнення літературного явища. Тому і твір, і автор розглядаються у всій різноманітності суспільних, політичних, історичних, художніх факторів. З історичної відстані це зробити набагато легше. Тому така метода дає найзагальніше розуміння автора та твору і відповідно того образу читача, якого письменник хотів торкнутись. Тим паче про це варто говорити, якщо брати до уваги особливу творчу манеру Михайла Коцюбинського, яка не могла бути осягнута його сучасниками і не була досліджена радянською критикою. Першим заважала відсутність розуміння нововведень Михайла Коцюбинського, який випередив українську літературу, що «буксувала», утримуючись у межах народництва, іншим – небажання відшукувати цю новизну, яка не могла бути вписана у вузькі рамки соціалістичного реалізму.

Писання у стилі народницької традиції – це лише ґрунт, на якому зростали майбутні твори Михайла Коцюбинського. Так, зокрема у час реалістичної манери письма, митець цікавиться здобутками європейської літературної думки. Тому Михайло Коцюбинський не залишився у цьому силовому полі етнографічного реалізму. Свідомо шукаючи нових тенденцій, письменник поступово виходить із цих обмежень.

Самотність як найбільшу трагедію Михайла Коцюбинського Михайло Слабошпицький описує за зразком самотності Лесі Українки та Івана Франка в українській літературі. Так, причина полягає у тому, що письменник «передчасно у ній з'явився, бо тоді панували зовсім інша школа й стильова тенденція» [10, с. 217].

На жаль, лише теперішній читач зможе сприйняти те, що робить Михайла Коцюбинського особливим у каноні української літератури – його глибокий естетизм. Проблема полягає в тому, що більшість письменників-сучасників «майже цілковито були поглинуті соціальними питаннями і освітлювали їх здебільшого на основі своїх соціальних та почасти моральних вподобань» [10, с. 266]. І хоч ці думки ніколи не були чужими Михайлові Коцюбинському, проте першочерговим для нього був концепт прекрасного. Він був прихильником чистого естетизму, але соціальні і моральні настанови часто у нього були ідентичними з його естетичними уподобаннями. Категорії правди і краси у Михайла Коцюбинського співвідносні. Аморальність, несправедливість засуджувались у його творах як протиставлення прекрасному: людині, її життю. Ця концепція поширювалась у письменника на всю світобудову. Прекрасні речі в нього хороші не зовні чи фізично, а передусім зсередини, морально.

У передмові «Нотатки з книги життя» до видання «Михайло Коцюбинський з глибини» Віра Агеева називає новелу «Intermezzo» «одною з найдовершеніших маніфестацій індивідуалізму та естетизму» [3, с. 3], у якій Михайло Коцюбинський утверджує право письменника на свободу самовираження. Така відвертість абсолютно не вкладалась у межі ідеологічно заангажованої, жорстко регламентованої української радянської літератури. Це наводить на думку про очікування митця, який шукає свого відданого читача. Безумовно, українська література в силу своєї історичної трагедійності почасти вимагала від поетів виконання «найсвятішого обов'язку». Горизонт очікування автора суворо обмежувався потребами зберегти національну свідомість, ідентичність.

Контрастно у цьому контексті вимальовуються постаті українських модерністів, котрі ішли урозріз із згаданим вище обов'язком. Проте проблему можна розглядати і з протилежних позицій. Віра Агеева говорить про обов'язок «народу перед співцем», читача перед автором: «коли митець, забувши ліру, муруватиме будинки для лінивих та боязких співгромадян – «чи то ж пробачать нам боги за те?»» [3, с. 3].

З цього приводу новела «Intermezzo», напевно, найгостріша, адже відображає конфлікт Михайла Ко-

коцюбинського із самим собою: утома від людей, від ненависної роботи, від буденних обов'язків – ось те, що обмежує свободу митця, який прагне до самоствердження та самореалізації. Для Михайла Коцюбинського краса світу – у русі, пошуках. Саме тому пейзажі, малюнки його пізніших новел психологічно навантажені, відображають людину у порухах її душі, емоцій, переживань. Згадуючи новелу «Сон», Віра Агеєва пише, що «сталість і мінливість, спокій і рух виразно протиставлені як мертве і живе водночас – як споживацьки-безплідне і творче» [3, с. 5].

У новелі «Intermezzo» знаходимо, на думку Віри Агеєвої, ще одне підтвердження того, що Михайло Коцюбинський ніколи не віддавався естетизму повністю. Письменник розумів, що це неможливо у реальному суспільному житті (лише у художньому світі), натомість митець має можливість лиш на невеликий перепочинок. Такий розрив спостерігаємо також у новелах «В дорозі», «Сон», «На острові». Проте герой все ж критично ставиться до цього конфлікту, намагається перебороти себе.

Віра Агеєва відводить Михайлу Коцюбинському досить важливу позицію в історії української літератури. На її думку, саме він змінив усталений роками горизонт очікування народницької літератури. Стель і твори Михайла Коцюбинського, на думку дослідниці, радикальні настільки, що не могли бути утіснені в народницькому каноні з його надмірним дидактизмом і моралізаторством. «Письменник уже не намагався брати на себе роль мудрого й розважливого вчителя, який дає зразки для наслідування» [3, с. 7]. Звідси і особливості розповіді (від першої особи, авторське «невтручання» у твір), і, безумовно, пошук якісно нового читача, який здатен власними силами співтворити текст, аналізуючи глибинний зміст, який у ньому закладено. Нічого дивного у масштабах європейської літератури. Проте не можемо заперечувати факт, що українське письменство довгий час залишалося статичним у своїй стилістиці та тематиці. Саме тому новаторство Михайла Коцюбинського настільки важливе. Письменник своїми творами спонукає до появи нового, освіченого та інтелектуального читача, не поодинокого, а виявленого у загальній народній масі.

Висновки. Сучасна літературна критика намагається різнопланово підходити до аналізу творів українських письменників. Звільнившись від ідеологічних обмежень, які спостерігалися в попередні десятиліття, дослідники прагнуть реабілітувати імена митців, переглянути канон української літератури, зважаючи на найновіші досягнення наукової думки.

Пріоритетним на сьогодні є поняття розуміння тексту реципієнтом у процесі читання та комунікації. Безумовно, на сьогодні потрібен детальний перегляд стратегій сприйняття творчості Михайла Коцюбинського та інших митців професійним читачем. Подібна робота допоможе зруйнувати стереотипований портрет митця, який подекуди і зараз можемо зустріти у підручниках.

Перші тексти письменника дослідники вважають своєрідними спробами виписування, пошуку власного творчого підходу. Ось чому до уваги критиків потрапляють саме пізні твори (на противагу тому, що ми бачили у радянський період інтерпретації). Вони складніші, глибші, у них вчувається рука зрілого майстра. Саме вони є тим фактором, який дозволяє сьогодні говорити про Михайла Коцюбинського як про одну із ключових постатей у побудові канону української літератури.

Зважаючи на те, що твори Коцюбинського останніх років знаходять читача саме сьогодні, можемо сміливо говорити, що письменник випередив свій час. Горизонт очікування таких текстів, як «Intermezzo», «Тіні забутих предків», «На острові» сягає сьогодення, адже не містить моральних, суспільних, ідеологічних настанов, які могли б втратити свою актуальність у історичному контексті. Основна цінність, яку вкладає у ці твори Михайло Коцюбинський – естетизм, прекрасне, те, що не втрапить своєї вартості ніколи.

Важливим у сучасній критичній думці залишається питання наслідування. Так, не можна відкинути того факту, що Михайло Коцюбинський у ранні роки творчості черпав натхнення із етнографічного реалізму письменників-народників Івана Нечуя-Левицького, Панаса Мирного та ін. Це питання було досліджено як прижиттєвою критикою, так і впродовж дискусій радянських літературознавців. Постає питання компаративного аналізу творів митця. Порівняння із доробком зарубіжних художників слова довгий час було одновекторним, спрямованим у напрямку російської літературної спадщини: колоніальне становище української літератури тут одна із причин найголовніших, напевно, більш важлива, аніж бажання знайти джерела оригінального стилю Коцюбинського.

На сьогодні вектори пошуку спрямовані на Захід та Північ. У дослідженнях знаходимо порівняння із скандинавськими, французькими, німецькими, австрійськими письменниками, якими у молоді роки захоплювався Михайло Коцюбинський.

Отже, побудова рецептивних моделей на сучасному етапі дослідження творчого доробку Михайла Коцюбинського вирізняється такими тенденціями:

- створення відмінного від усталеного образу оригінального митця як ключової постаті у формуванні нового канону української літератури;
- руйнування стереотипів та містифікацій, які переважали у літературно-критичній думці у попередні роки;
- компаративні підходи до творчості письменника та представників модерних течій європейської літератури (Шніцлера, Гамсуна);
- окреслення культурно-антропологічних акцентів у творчості Михайла Коцюбинського.

Література:

1. Агеєва В. Українська імпресіоністична проза / В. П. Агеєва. – К. : Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ, 1994. – 159 с.
2. Коцюбинська М. Михайло Коцюбинський – сьогоднішніми очима // Коцюбинська Михайлина. Мої обрії: у 2-х т. / Коцюбинська М. – Т. 1. – К. : Дух і Літера, 2004. – 344 с.
3. Коцюбинський М. З глибини : Повість, новели. – К. : Факт, 2005. – 208 с.
4. Коцюбинський Михайло : твори в 2-х томах / За ред. М. Т. Яценко. – Т. 1. – К. : Наукова думка, 1988. – 577 с.
5. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі / С. Павличко. – К. : Либідь, 1999. – 670 с.
6. Павличко С. Пристрасть і їжа: особиста драма Михайла Коцюбинського / С. Павличко // Українська мова та література. – 2003. – Ч. 1. – С. 4–11.
7. Поліщук Ярослав. «Пейзаж людини» від Михайла Коцюбинського / Я. О. Поліщук // Дивослово. – К. – 2004. – №10. – С. 44.
8. Поліщук Ярослав. Міфологічний горизонт українського модернізму : монографія / Поліщук Я. О. – Вид. 2-ге, доп. і переробл. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2002. – 392 с.
9. Поліщук Ярослав. І ката, і героя він любив... Михайло Коцюбинський : літературний портрет / Поліщук Я. О. – К. : Академія, 2010. – 300 с.
10. Слабошпицький М. Що записано в книгу життя : М. Коцюбинський та інші : роман / Михайло Слабошпицький. – К. : Ярославів Вал, 2012. – 352 с.
11. Черненко О. Михайло Коцюбинський – імпресіоніст : Образ людини в творчості письменника / О. Черненко // Сучасність. – 1973. – Ч. 6. – С. 30–51.
12. Яусс Г.-Р. Естетичний досвід і літературна герменевтика / Пер. Ю. Прохаська // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. – 2-е вид., доп. – Львів : Літопис, 2001. – С. 368–405.